

Inhoud

Vooraf	7
1. De Nederrijn en het landschap	9
Over het rivierenlandschap en over de Nederrijn	
2. Een kleine geschiedenis van het landschap	18
Over de vorming van het landschap van de Nederrijn	
3. Van het Lexkesveer naar de Wageningse haven	38
Over het Lexkesveer, twee botanische tuinen, drie steenfabrieken, de Bovenste Polder, Wageningen, de Wageningse haven en de Wolfswaard	
4. Van de Wageningse haven naar de Grebbesluis	62
Over de Grebbedijk, het Binnenveld, de Plasserwaard, de Blauwe Kamer, de Grebbelinie en de Grebbesluis	
5. Van de Grebbesluis naar Rhenen	82
Over de Utrechtse Heuvelrug, de Grebbeberg, Rhenen, de Rijnbrug, Cunera, de Winterkoning, het Rhenense veer en de Palmerswaard	
6. Van Rhenen naar Amerongen	104
Over Remmerden, de Elster Buitenwaarden, de Plantage Willem III, het Amerongse Bos, de tabakscultuur, Amerongen, Lievendaal, Kasteel Amerongen en de Amerongse Bovenpolder	
7. Van Amerongen naar de stuw	130
Over het begin van de dijk, twee logementen uit de zeventiende eeuw, de ridderhofsteden Zuylestein, Wayenstein en Bergestein, het landgoed Kolland, essenhakhout, knotwilgen en het sluis- en stuw-complex Amerongen	
8. Van de stuw naar Wijk bij Duurstede	150
Over Natewisch, een verdwenen voetveer, het Langbroekerweteringgebied, Wijk bij Duurstede, de Wijkse havens, Dorestad, Kasteel Duurstede, de Prinses Irenesluizen en het Wijkse Veer	
9. Van Wijk bij Duurstede naar Maurik	172
Over de Betuwe en de Betuwenaar, Rijswijk, de Limes, Maurik en het Eiland van Maurik	
10. Van Maurik naar Ingen	190
Over het Wielse Veer, het Huis Te Wiel, de baksteenindustrie, het kasteel Geldersweert, de Ingense waarden, het Ingense Veer en Ingen	
11. Van Ingen naar Kesteren	210
Over een vaaltstal, het verdwenen Verhuizen, kastelen in Lienden, de Marsdijk, de Marspolder en Kesteren	
12. Van Kesteren naar Opheusden	228
Over het laatste stukje Marsdijk, het verdedigingswerk De Spees, de Betuwestelling, het Opheusdense veer, Opheusden en de laan-boomteelt	
13. Van Opheusden naar het Lexkesveer	250
Over de Maneswaard, de Spanjaardsdijk, een paar wielen, Lakemond, het Lingegemaal, de fruitteelt en het Lexkesveer	
Literatuur	270
Wandelen en fietsen langs de Nederrijn	276

Zwarte ooievaar

Ruimte voor de rivier: geen dammen maar bruggen

WEER RUIMTE VOOR DE RIVIER

In 1985 werd in een prijsvraag de vraag voorgelegd hoe het verder moest met het Nederlandse rivierengebied. Het door een aantal mensen uit de ambtelijke wereld opgestelde Plan Ooievaar kwam als winnaar uit de bus. Het plan bepleitte vooral een creatieve benadering van het rivierenbeheer, met meer ruimte voor de rivier zelf en daardoor ook voor de natuur. De auteurs zagen kansen voor groot-schalig herstel van dynamische riviernatuur, van natuurlijke processen in de uiterwaarden. Ze schetsten een aanstekelijk vergezicht op de terugkeer van ooi-bossen, stromende nevengeulen, plassen en begraasde terreinen. Wie weet komt de zwarte ooievaar, waaraan het plan zijn naam dankt, ook weer terug.

Hoe dat voor elkaar te krijgen, zonder scheve gezichten in het rivierengebied? Plan Ooievaar: door functies die elkaar niet verdragen, te scheiden en activiteiten die wél samen en tegelijkertijd op een plek kunnen plaatsvinden of elkaar juist versterken, te combineren. Agrarische activiteit en natuur verdragen elkaar niet. Concentreer daarom de landbouw, de veeteelt en de tuinbouw achter de dijken, dus op de oeverwallen (tuinbouw, fruitteelt en akkerbouw) en de komgronden (melk-veehouderij en aan de randen akkerbouw). Hoogwaterbestrijding, natuurontwikkeling, zand- en kleiwinning en recreatie kunnen heel goed hand in hand gaan. Vorm daarom coalities tussen de verschillende partijen die in de uiterwaarden actief zijn. Een essentieel voorstel alvast in het plan: verlaag of verwijder zomerkades en open historische geulenpatronen door de afdekkende kleilaag tot op de zandige ondergrond af te graven.

In 1993 en 1995 kwam het water in het rivierengebied tot aan de lippen. Uit voorzorg werd in 1995 bijna een kwart miljoen mensen geëvacueerd. De dijken zijn daarop versneld versterkt. Maar dat was (weer) niet dé oplossing. Hoe om te gaan met de straks als gevolg van de klimaatverandering nog veel hogere rivierwateraanvoer?

‘De politiek’ koos, geïnspireerd door de prijswinnaars, voor de meer-ruimte-voor-de-rivier-idee als uitgangspunt voor de nieuwe aanpak van hoogwater. De oplossing voor het hoog-waterprobleem ligt *tussen* de dijken, niet per se in grootschalige dijkverzwaringen. De rivier moet niet verder worden getemd, we moeten haar bedding vergroten, we moeten haar de ruimte geven.

Tussen 2007 en 2015 zijn de uiterwaarden langs de grote rivieren op grote schaal opnieuw ingericht: obstakels in het rivierbed zijn verwijderd, uiterwaarden zijn vergraven, nevengeulen aangelegd, zomerdijken doorgestoken, zomerbedden en kribben verlaagd, dijken verlegd - en hier en daar toch ook nog wat verhoogd. En dat alles werd gekoppeld aan de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden langs de rivier.

WEER RUIMTE VOOR DE NATUUR

Dertig jaar na dato zijn veel ideeën uit het Plan Ooievaar werkelijkheid geworden. Geen landschapstype in Nederland is zo veranderd als dat van de grote rivieren. Het areaal aan natuurgebied langs de Rijntakken en de Maas is meer dan vertienvoudigd. Processen van zandafzetting en overstroming die eeuwenlang nauwelijks plaats konden vinden, keerden terug. Weilanden en maisakkers maakten plaats voor nevengeulen, uiterwaardvergravingen, nieuwe rivierduinen, bloemrijke graslanden en ooibossen – die laatste wel met mate, het water moet door kunnen stromen. We zien begraasde landschappen, die toegankelijk zijn voor natuurliefhebbers. Kleiwinners halen hun klei ‘reliëfvolgend’ uit oude geulen en stroomruggen. Het teveel aan rivierwater kan zijn gang gaan, de natuur kan haar gang gaan.

Nieuwe natuur in de uiterwaarden

‘Hoogwater-
bestrijding, natuur-
ontwikkeling en
recreatie kunnen
heel goed hand in
hand’

De Blauwe Kamer is hét voorbeeldgebied

Langs de Nederrijn in elf etappes

De Nederrijn is een boeiende rivier. Dat hebben de vorige twee hoofdstukken nog maar weer een keer onderstreept. Maar wil je de Nederrijn echt goed leren kennen, dan moet je er langs trekken. Op je dooie akkertje liefst, 'traag door oneindig laagland' – en relatief hoogland ook. En je moet je ogen en je oren goed de kost geven. Dat is wat we in de rest van dit boek dan ook gaan doen.

De Nederrijn loopt van Angeren naar Wijk bij Duurstede. Een kilometer of vijftig maar. Maar toch te veel voor één boek, we hebben onze handen vol aan de helft. We beginnen net voor Wageningen. Bij het Lexkesveer, om precies te zijn. We gaan met de stroom mee, tot waar de rivier geen Nederrijn meer is. Tot aan Wijk bij Duurstede dus, daar krijg je de Lek en de Kromme Rijn. Het Wijkse veer brengt ons naar de overkant, naar de andere oever. Daar, door de Betuwe, keren we terug naar waar we begonnen, naar het Lexkesveer. Toch ook vijftig kilometer.

We kiezen onze weg steeds zo dicht mogelijk langs de rivier. Dat is er bijna steeds een die zich leent voor de auto. Maar misschien is het beter om de fiets te pakken. Lopen kan ook, natuurlijk. Er is namelijk nogal wat te zien en te beleven, onderweg. Dan moet je niet te snel gaan.

Maar dan nog moet je keuzes maken. Want er is meer langs de oevers van de Nederrijn, er is meer tussen Wageningen en Wijk bij Duurstede, qua natuur en qua cultuur. Ik pikte *mijn* krenten uit de pap. En bovendien: dit boek telt maar 296 bladzijden.

Langs de Nederrijn van Wageningen naar Wijk bij Duurstede en door de Betuwe terug, in elf etappes, in elf hoofdstukken. Elk hoofdstuk begint met een kaartje, zodat je ziet waar je bent en waar je al het moois kunt - of kon - vinden. Bij tijd en wijle vertel ik welke planten en dieren zoal je pad kunnen kruisen. Maar hou me daar niet aan. Ze kunnen ook zomaar gevlogen zijn.

Overzicht Bovenste Polder

In de Bovenste Polder onder Wageningen

De Bovenste Polder onder Wageningen is de uiterwaard tussen de Veerdam naar het Lexkesveer in het oosten en de Pabstendam in het westen.

In 1635 is, vlak aan de rivier, tussen de Troosterkade (nu Pabstendam) langs het Lexkesveer tot aan de Wageningse Berg een zomerkade aangelegd. Sindsdien is de Bovenste Polder, toen nog Troosterpolder, een buitenpolder langs de Nederrijn. Het gebied was vóór de inpoldering een soort eiland. Het lag ingeklemd tussen een dicht tegen de Grebbedijk lopende oude riviergeul en de wat zuidelijker stromende hoofdloop van de Rijn.

Die noordelijke tak was tot 1450 de hoofdstroom van de rivier. De betekenis ervan nam geleidelijk aan af, de geul slibde steeds meer dicht. Om Wageningen toch voor schepen toegankelijk te houden, is in het begin van de zeventiende eeuw in het benedenstroomse deel de buitenhaven van Wageningen uitgegraven.

De polder watert via een tochtgraaf, een afwateringssloot, onder vrij verval in de haven af. Tot 1970 was daar nog een gemaal voor nodig, eerst een stoomgemaal, later een elektrisch gemaal. De tochtgraaf volgt grotendeels de loop van voormalige rivierbeddingen, in het westelijk deel een stuk van de noordtak en vervolgens een andere oude geul dicht tegen de Grebbedijk en de Veerweg aan.

De polder is, op een klein deel tussen de Hooge Waard en de Veerdam na, vergraven ten behoeve van de baksteenindustrie. Hier en daar zijn nog wat kleiputten zichtbaar. Er zijn een paar moerassen waar diepe uitgravingen niet zijn opgevuld. Op sommige plekken zijn ooibosjes ontstaan. Om verdere bosvorming te vermijden, is er een jaarrondbegrazing met een beperkt aantal runderen. In het gebied liggen nog enkele 'strangen' van vroegere beddingen van de Rijn.

De zomerkade overstroomt in de regel maar een keer of drie per jaar. Maar er

Kade in de Bovenste Polder

Hoogwatergeul in de Bovenste Polder

wordt bij hogere afvoeren al eerder water ingelaten, ook om de stabiliteit van de kade niet in gevaar te brengen.

De Bovenste Polder onder Wageningen is een van de gebieden die zijn aangemerkt als 'meest kansrijk voor behoud en ontwikkeling van natuur'. De aanleg van een nevengeul (voorkeur) of als alternatief een eenzijdig aangetakte hoogwatergeul werd aanbevolen.

Toen er na de grote overstroming van 1995 behoefte was aan klei voor een verzanding van de Grebbedijk is versneld een niet-meestromende nevengeul aangelegd die in de loop van 1996 gereed kwam. Het smalle, oostelijke deel van de geul volgt een voormalige rivierloop (de Troosterstrang). Het brede, westelijke deel van de geul, tussen de Pabstendam en het oobosje, is in de kleiige overstromingsvlakte tussen de voormalige geul en de oeverwal aangelegd. De vloeiende bochten en de natuurvriendelijke oevers hebben de geul, die wordt gevoed door schoon kwelwater uit het Veluwe-massief, een natuurlijk karakter gegeven. Over de geul is een verhoogde wandelbrug aangelegd. Als er ijs ligt, kunnen de schaatsers eronderdoor. Aan de noordkant van de geul ligt een lage dam, zodat tussen de dijk, de Pabstendam en het Ovenpad na overstroming en vorst een aantrekkelijk schaatsgebied kan ontstaan.

In aansluiting op bestaande eigendommen van Staatsbosbeheer is zo tussen de Pabstendam en de Veerдам een min of meer aaneengesloten natuurgebied gevormd.

De basis voor een hoge biologische diversiteit is er. De natuurlijke rijkdom van het gebied kan verder tot ontwikkeling komen.

Natuur in de Bovenste Polder

Wat is het effect geweest van het huidige beheer op de biodiversiteit in dit gebied?

Uit een uitgebreide inventarisatie van de afdeling Wageningen van de KNNV blijkt dat er in de uiterwaarden langs de Rijn bij Wageningen zeer veel planten- en diersoorten voorkomen, waaronder diverse bedreigde soorten zoals de karwijvarkenskervel en de watersnip. Vooral de fauna (libellen, sprinkhanen, amfibieën en reptielen) heeft profijt gehad van de grootschalige herinrichting van de Bovenste Polder.

De huidige hoge biodiversiteit blijft alleen als een verdere verruiging en verbossing van het gebied voorkomen wordt. Dit kan door een intensievere begrazing, in combinatie met een maaibeheer dat rekening houdt met de eisen van diverse soortgroepen: er moet gefaseerd gemaaid worden.

‘Vooral de fauna heeft profijt gehad van de herinrichting’

Watteral

Links het stalgebouw met de stenen van het middeleeuwse Wayenstein

Gravure van het huis Wayenstein, naar Jan de Beyer, omstreeks 1770

In de verte ligt Amerongen

‘Wayenstein’ wordt in 1436 voor het eerst genoemd. Het wordt in 1642 door de Staten van Utrecht als ridderhofstad erkend.

Op een vroegzeventiende-eeuwse pentekening staat het huis als donjon afgebeeld: een middeleeuwse woontoren, met twee zijvleugels, omgeven door een gracht. De donjon is waarschijnlijk in de eerste helft van de zeventiende eeuw door een ‘herenhuis’ vervangen: op een tekening uit 1647 is de woontoren al niet meer te zien.

Wayenstein kwam in 1696 in handen van Willem van Nassau-Zuylenstein. In 1709 werd Frederik van Nassau-Zuylenstein de eigenaar. Toen die een jaar later Zuylenstein van zijn broer William Henry erfde, liet hij Wayenstein afbreken. Op de plek waar de ridderhofstad stond, werd een boerderij gebouwd. Deze werd in 1772 beschreven als een ‘boerenhofstede met een tooren met een spitse die bijkans onder het hoog geboomte verborgen is’.

Weer op de dijk

Dat was een kort uitstapje naar de late middeleeuwen.

Terug op de dijk kijken we even om. Het dorp Amerongen, de rode daken van de tabaksschuren, de toren van de St. Andrieskerk, de wieken van de molen ‘Maallust’, het kasteel, de Heuvelrug. Hoeveel mooier wil je het hebben?

We gaan verder. Links ligt de Amerongse Bovenpolder West. De Amerongse Bovenpolder is een van de breedste uiterwaarden van ons land en misschien wel de mooiste van de provincie Utrecht. We zien meidoornhagen, rivierduinen, kaden, plassen, en die opvallende riviergeul, de Hank. En natuurlijk de bloemrijke graslanden. Het is eind mei, en omdat er pas na het broedseizoen wordt gemaaid, zijn alle soorten die bij het glanshaverhooiland horen volop te zien: kattendoorn, ratelaar, karwijvarkenskervel, slangenkruid, gele morgenster, veldsalie, en meer. Maar wat zullen we daar, na het vorige hoofdstuk, verder nog over zeggen.

Iets verder op de dijk kun je de polder in. Er is een mooie wandeling uitgezet.

We komen langs een mooie, achttiende-eeuwse dwarshuisboerderij, ‘De Ark’. En even daarna is er weer een weg naar rechts. Het is de Kollandse Steeg, een verharde weg, die van de rivierdijk naar de Amerongerwetering loopt.

Je mag de Kollandse Steeg niet inrijden, niet met de auto en officieel ook niet met de fiets. Hij gaat dwars door het landgoed Kolland en het is de moeite waard om de dijk toch weer even de dijk te laten. We nemen de tijd voor een verkenning van het landgoed met zijn unieke essenhakhoutbossen.

Kolland en essenhakhout

Als we de Kollandse Steeg ingaan, passeren we na tweehonderd meter de boerderij Kolland. We hadden de mooie, van een rieten zadeldak voorziene langhuisboerderij op de dijk natuurlijk al in het oog. Vooral de voorkant mag er zijn. Onder het dak zien we kunstig gezaagde windveren. De vier vensters hebben verschillende formaten. Tussen de vensters beneden zijn met gele ijsselstenen twee pilasters gemetseld die boven het middelste venster met een band in dezelfde steen zijn verbonden. De decoratie boven het zolderraam maakt de 'Romeinse tempel' af.

De bescheiden boerderij stamt, zo vertelt de inscriptie op een sluitsteen in de achtergevel, uit het jaar 1858. Maar de geschiedenis van de boerderij en het omringende land gaat veel verder terug. Het omringende land, toen 'Colland' genaamd, werd mogelijk al in de tiende eeuw ontgonnen en in cultuur gebracht. Het gebied behoorde tot de 'gemene' grond van Amerongen en de ontginning kwam tot stand na verdeling en toewijzing van grond. De verkavelingseenheden op Kolland waren heel klein en bedroegen nog geen kwart hoeve (een hoevegaard is zestien hectare). Aan de kop van de kavels, bij de dijk, werden boerderijen gebouwd. In 1599 werd al een boerderij met de naam Colland vermeld, maar het is dus goed mogelijk dat hier al veel eerder een boerderij stond.

Een eindje oostwaarts van de boerderij loopt een afwateringssloot, de Kollandsloot, van de Rijndijk naar de Amerongerwetering. De sloot vormde de grensscheiding van de vroegere gemeenten Amerongen en Leersum en wordt voor het eerst in 1631 als zodanig vermeld.

Het landgoed Kolland strekt zich uit van de Lekdijk tot aan de Ameronger Wetering. Het is 119 hectare groot en bestaat uit eikenbossen, oude eikenlanen, essenhakhout, weilanden en een boomgaard. Het is een landgoed zonder 'groot huis'. Een van de drie pachtboerderijen in het gebied draagt weliswaar de naam Kolland, maar er heeft op dit landgoed nooit een riddermatig of anderszins aanzienlijk huis gestaan.

Het Landgoed Kolland is onderdeel van een beschermd kleinschalig cultuurlandschap met actief beheerde essenhakhoutbosjes. De Stichting Gemeenschappelijk Bezit Landgoed Kolland draagt zorg voor de instandhouding van het landgoed met het daarbij horende natuur- en landschapsschoon.

Bloeiende ratelaar

Oude riviergeul in de Amerongse Bovenpolder

Kollandse Steeg

Naar het Opheusdense Veer

Het Opheusdense Veerhuis

In de gelagkamer is niet veel veranderd

mensen die in Wageningen werken. Op mooie lentedagen en op zomerse week-
enddagen wil het nog wel eens druk zijn met mensen die in de Betuwe naar de
bloesem komen kijken of er gaan fietsen.

Het voormalige veerhuis is uit 1815. De T-boerderij, met een fors voorhuis en een
achterhuis met een dubbele kap, is op een hoge oeverwal gebouwd en komt bij
een hoge rivierwaterstand nog wel eens geïsoleerd te liggen. 't Veerhuis is nu een
restaurant. Het gebouw is in het begin van deze eeuw zorgvuldig gerestaureerd,
het interieur is zo veel mogelijk in de originele staat gehouden of hersteld. De
gelagkamer is nog geheel in de oorspronkelijke staat, je waant je er in de negen-
tiende eeuw.

Het vroegere veerhuis stond dicht bij de Rijndijk, iets westelijk van de huidige
veerweg, je ziet daar nog een lichte verhoging. De rivier stroomde toen vlak langs
de dijk.

Gerrit Achterberg, een van onze belangrijkste twintigste-eeuwse dichters, was een
tijdje 'onderwijzer van bijstand' aan de Bijzondere Lagere School voor Hervormd
Christelijk Onderwijs in Opheusden (tegen een jaarwedde van elfhonderdenze-
ventig gulden). Hij woonde als kostganger aan de Hamsestraat, naast de kerk, en
aan de Rijnbandijk. De dichter zal hier vaak aan de oever hebben gestaan, kijkend
naar 'de mannen en de meisjes van de fabriek', eerst nog verlangend naar thuis,
Langbroek, maar later toch ook 'vertrouwd met het water van de Rijn'.

Liedje

't Geklik-klak van de machines
aan de nijvere oever
verzacht in den avond

De mannen en meisjes van de
fabriek
trekken zingend door de mist
in den avond
En de mannen rooken hun pijpen
en de meisjes droomen wat heen
tusschen de boomen

Maar de eenzame zwerver
strompelt wel langs de huizen
en z'n hart klaagt
zacht in den avond:

't Kinderlijk kennen van zijn eigen
dorpje
doemt voor hem op
in den avond

Gerrit Achterberg

De zwijgende rivier

'k Ben thans vertrouwd met het water van den Rijn,
ik zie het kortjens langs mijn boezem glijen,
waar 'k lig in droome-land verloren;
eind'loos trekken schepenrijen.

Het schuivende water volgt breed zijn weg,
Een zwijgend voortspoeden naar zee;
Meevoerend een stilte, die tot mij spreekt,
Als droeg het een lang, diep geheim met zich mee.

Gerrit Achterberg

Natuurgebied Maneswaard en De Spees

De uiterwaard links van de Veerweg heet De Spees, rechts ligt de Maneswaard. De laatste loopt door tot ongeveer een kilometer voorbij de bebouwde kom van Opheusden.

Beide uiterwaarden, samen zo'n negentig hectare groot, zijn omgevormd tot een natuurgebied. De natuurontwikkeling staat hier in dienst van het open karakter van het landschap, omdat het bij hoog water overloopt gebied voor de rivier moet blijven. Op de perceelsgrenzen mogen wat knotwilgen en struweel groeien, maar verder blijft de vegetatie laag. De poelen en herstelde dode rivierarmen kunnen veel water bergen.

De grote waterpartijen in het gebied, ontstaan door het afgraven van grind en klei voor steenfabrieken in de buurt, vormen een aantrekkelijke leefomgeving voor een groot aantal watervogels. Het gebied is een pleisterplek voor de grauwe gans, die houdt van de openheid en het lage grasland. De aalscholver en de ijsvogel zijn hier kind aan huis, net als de kievit, de watersnip en de grutto. In de oeverwanden broeden oeverzwaluwen.

's Winters zijn er veel kolganzen, brandganzen en Canadese ganzen, maar ook eenden, zoals nonnetjes, pijlstaarten, brilduikers en grote zaagbekken.

Op de strekdammen en langs de oevers van de Nederrijn en rond de kleiputten groeien de typische soorten van de uiterwaarden, zoals moerasspirea, poelruit, kattenstaart en grote wederik.

Aan de westkant van de weg naar het pontveer zijn de voormalige rabatten hersteld. Rabatten zijn gemaakt met de aarde die beschikbaar kwam

Het Heusdense veer in de jaren '60

De Maneswaard bij het Opheusdense veer

Watersnip

FIETSTOCHT 4

Rijswijk – Beusichem – Buren – Rijswijk – Eck en Wiel – Rijswijk

1. De start is bij de Martinuskerk (Kerkstraat) in Rijswijk **1**
2. Op de Kerkstraat in zuidelijke richting fietsen; bij de T-splitsing linksaf: Middelweg
3. Bij de T-splitsing rechtsaf: Prinses Irenestraat
4. Aan het eind de N229 (De Heuvel) oversteken
5. De eerste weg rechtsaf: Prinses Marijkesluisbrug **2**
6. Over de brug rechtsaf: Westkanaalweg
7. Beneden rechtdoor: Lekbandijk, maakt een bocht naar links
8. De Lekbandijk heel lang volgen, langs Ravenswaaij, wordt ter hoogte van Beusichem Lekdijk Oost
9. Bij de afslag naar het Beusichemse Veer linksaf: Einde, wordt Oranjestraat
10. Bij de T-splitsing rechtsaf, blijft Oranjestraat
11. Voorbij de kerk rechtsaf: Markt, de eerste weg links, wordt na Markt Molenweg
12. De Molenweg wordt in Zoelmond Dorpsstraat
13. Voorbij de kerk (Plein) rechtsaf: Zandweg, wordt Culemborgseweg
14. Bij de rotonde de provinciale weg N320 oversteken, blijft Culemborgseweg (N834) (fietspad)
15. De eerste weg rechts: Haardijk
16. De eerste weg links: Achterstraat (langs Asch)
17. Aan het eind rechtsaf: fietspad langs de Culemborgseweg, wordt in Buren na de rotonde Dreef
18. In Buren de eerste weg links: Buitenhuizenpoort, wordt Voorstraat, heel even Markt en dan Peperstraat **3**
19. Over de brug meteen links: Blatumsedijk
20. De eerste weg links: Akkerstraat
21. De eerste links: Achtmorgenstraat, over de Korne
22. Bij de kruising rechtdoor: Ravenswaaijsesteeg, deze volgen
23. De Provincialeweg (N320) oversteken, blijft Ravenswaaijsesteeg
24. De eerste weg rechts: Zandbergseweg, deze volgen **4**
25. Aan eind bij de T-splitsing linksaf: Nieuweweg
26. De eerste weg rechts: Prinses Marijkesluisbrug
27. Bij de T-splitsing rechtsaf: Oost Kanaalweg, bij de splitsing links, blijft Oost Kanaalweg
28. De eerste weg links: De Woerd, dan De Heuvel (N229) oversteken, blijft De Woerd, wordt na haakse bocht naar rechts Parkstraat, wordt in Maurik eerst Van de Geerstraat en dan Kapelstraat
29. Bij de splitsing rechts aanhouden, blijft Kapelstraat
30. Bij de volgende splitsing links aanhouden: Pr. Marijkelaan
31. Hier na een flauwe bocht naar rechts de parallelweg nemen: Pr. Marijkelaan, wordt Raadhuisstraat
32. Aan het eind rechts: Dorpsplein
33. De eerste weg links: Kerkplein
34. Om de kerk heen en dan meteen rechts: Kerkweg
35. De eerste weg links: Buitenweg, deze volgen
36. Bij de driesprong links aanhouden, blijft Buitenweg
37. De kruising met de Rijnweg oversteken: Wielseweg **5**
38. Aan het eind linksaf: Rijnbandijk, deze lang volgen, langs het Eiland van Maurik **6 7 8 9 10 11**
39. In Rijswijk de tweede weg links: Kerkstraat, eindpunt

- 1** Huis Hoekenburg
- 2** Prinses Marijkesluis
- 3** Oranjestad Buren
- 4** De buurtschap Zandberg ligt op een rivierduin
- 5** Wielse Veer
- 6** Eiland van Maurik
- 7** Mannaricum
- 8** Kasteel Maurik
- 9** Huis Ottestein
- 10** Steenfabriek Roodvoet
- 11** Lefevanum